

[2] Транспортний портал Стратегії розвитку транспортної системи держави. <https://menr.gov.ua/files/docs/Proekt/%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97%202030.doc> (Дата звернення 5.10.2022).

[3] Організація та проектування логістичних систем : підручник / за ред. М. П. Денисенка, П. Р. Лековця, Л. І. Михайлової. — К.: ЦУЛ, 2010. - 336 с.

[4] Кислий В.М. Логістика : теорія та практика : навч. посібник / В. М. Кислий, О. А. Біловодська, О. М. Олефіренко, О. М. Соляник. – К. : ЦУЛ, 2010. – 360 с.

УДК 629.04.083

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВИХ ЗАЛІЗНИЦЕЮ

PROBLEM ASPECTS OF IMPROVING GRAIN EXPORT BY RAILWAY

*канд. техн. наук В.М. Запара, канд. техн. наук Я.В. Запара
А.С. Іванова, Н.Г. Капустянська*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

*V. Zapara, PhD (Tech.), Y. Zapara, PhD (Tech.)
A. Ivanova, N. Kapustianska*

Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)

Через широкомасштабну агресію Російської Федерації чи не найбільше постраждала аграрна галузь України. Головною причиною такої ситуації стали проблеми в логістичній і транспортній галузях. Прямі збитки від пошкодження автомобільних доріг в Україні оцінюються не менш ніж у \$25 млрд. Загальна потреба у відновленні інфраструктури АТ «Укрзалізниця» оцінюється в \$5–6 млрд. До війни через порти в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Бердянську та Маріуполі проходило орієнтовно 90% портового товарообороту України 2021 року (зокрема, 90% агроекспорту). Їх блокування призвело до логістичного колапсу та ажіотажу з експорту зернових сухопутним транспортом. Вартість логістики зросла у 2,5 рази: перевезення зерна до портів сусідніх країн подекуди сягає 40% вартості вантажу, а використання зерновозів АТ «Укрзалізниця» збільшилась в рази. Після деблокади портів обсяг експорту агропродукції може зрости з поточних 1,5–2,5 млн тонн до 3–4 млн тонн на місяць (проти 10 млн тонн у середньому 2021 року) [1].

Проте коридор працюватиме протягом обмеженого часу, а значить проблеми із логістикою можуть незабаром нагадати про себе знову. Звісно, з початком російської агресії український бізнес переорієнтувався і на експортні шляхи сухопутними коридорами через країни Європи. Попри те що вони наразі не в змозі повноцінно замінити пропускну спроможність аграрної логістики, що йшла крізь порти Причорномор'я, Україна планує збільшити їхню

ефективність. Наземні маршрути експорту з України в Європу мають стати постійними і спроможними ефективно функціонувати в ринковій економіці.

За умов, коли немає підстав покладатись на фізичне розширення пропускної спроможності залізниць та портів, єдиною ланкою, що спроможна змінити обсяги експорту, є система організації залізничної логістики. Теперішній граничний потенціал перевезень зерна сухопутними коридорами через країни ЄС в 1 млн т за місяць не використовується повною мірою через застарілу систему організації залізничних перевезень. Вирішальним її недоліком є планування лише однієї події – навантаження, та абсолютна неможливість планування всіх інших подій та ресурсів, їх координації у режимі реального часу між всіма учасниками перевезення.

У ринковій економіці центральним елементом планування мають бути дії не одного з учасників, а власника вантажу, який укладає експортний контракт. Адже тільки за потреби виконання експортних контрактів і виникають потреби економічних відносин між учасниками логістичного ланцюга. Отже, головною функцією системи управління залізниці має стати задоволення попиту вантажовласника на доступ до ринків збуту зерна [2].

Потрібне спільне, наскрізне, одномоментне планування перевезень, в якому мають бути залучені всі учасники логістичного ланцюжка: українські бізнеси та підприємства країн ЄС, АТ «Укрзалізниця», європейські перевізники, їхні залізниці та порти. Планування має здійснюватися від точки зародження вантажу до точки його поглинання.

У результаті створюються можливості для формування поїздів із вантажами з однією датою поглинання, однією групою станцій – під вивантаження безпосередньо наступної доби. Інформаційна ІТ-система, де всі причетні суб'єкти господарювання можуть синхронно обмінюватися даними і яка може враховувати навантаження на інфраструктуру та фіксувати зобов'язання учасників логістичного ланцюжка, вже готова до використання (і, що важливо, на її створення не буде витрачено ніяких коштів з бюджету).

Таким чином, для впровадження нової системи потрібне рішення України та ЄС щодо використання інформаційного ресурсу як спільного центру планування і дозволити всім європейським бізнесам та залізницям спільно, прозоро та відкрито планувати свою роботу. Це найперше і найважливіше, що можливо вже в теперішній час зробити для розвитку українського експорту залізничними шляхами країн ЄС. А це як раз і стане важливим внеском України в створення спільної європейської транспортної інфраструктури.

[1] Гончаревич С. Поле діяльності: як логістичні проблеми стримують відновлення агроекспорту. - URL: <https://mind.ua/openmind/20247026-pole-diyalnosti-yak-logistichni-problemi-strimuyut-vidnovlennya-agroeksportu> (дата звернення: 31.10.2022).

[2] Запара В.М., Іванова А.С., Максимович Є.А., Бабак Л.В. Можливості АТ «Укрзалізниця» в реалізації зернового експортного потенціалу України у воєнний час. *Тези вісімнадцятої науково-практичної міжнародної*

УДК 656.025.078.11

ЕКСПЕДИРУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

EXPEDITION IN WAR CONDITIONS: OPPORTUNITIES AND PROSPECTS

*канд. техн. наук В.М. Запара, канд. техн. наук Я.В. Запара
В.А. Малишко, М.С. Редін*

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

V. Zapara, PhD (Tech.), Y. Zapara, PhD (Tech.)

V. Malyshko, M. Redin

Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)

Військові дії на території України мають значний вплив на всі галузі народного господарства держави, в тому числі і на організацію перевезення вантажів, що є прерогативою експедиторських структур. За повномасштабного вторгнення в Україну логістичні схеми, які були традиційними, багато в чому втратили свою актуальність, особливо через втрату й блокування українських портів Чорного моря [1]. Потреби клієнтів залишились, а перевізники та експедитори почали пошук інших можливостей, додаткових маршрутів й сервісів для організації і здійснення перевезень. Розробка нових логістичних продуктів у режимі військового стану, коли час на роздуми, розрахунки і випробування дуже обмежений, потребує максимальної концентрації зусиль експедиторської організації.

Перші місяці принесли надвантаження на залізницю і автотранспорт, особливо на перетині кордону і у річкових портах Дунаю [2]. Експедитори сфокусували роботу на портах Рені та Ізмаїл, розуміючи, що річка більш безпечний варіант вивозу вантажів. В подальшому було забезпечено стабільні та вчасні перевезення з країнами ЄС: Болгарія, Румунія, Литва, Латвія, Польща, з якими вибудовувались логістичні ланцюжки.

Оперативна ситуація в певних випадках вимагає прийняття нестандартних рішень. Наприклад, експедитори зіткнулись з тим, що у європейських партнерів дефіцит зерновозів на фоні достатньої кількості піввагонів (за необхідності задіяння максимальної пропускної спроможності західних переходів у зв'язку з потребами експорту зернових). Як вихід, за сприяння польських партнерів, організували перевантаження вантажів із зерновозів у піввагони під тентом для подальшого транспортування в порти Польщі.